

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI**

**NAVOIY VILOYAT PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH
VA MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

“TIL VA ADABIYOT TA’LIMI” KAFEDRASI

MALAKA ISHI

**MAVZU: ADABIYOT DARSLARIDA ABDULLA QAHHOR IJODINI
O‘RGANISH**

Ilmiy rahbar: S.Azizova

***Bajaruvchi: ona tili va adabiyot
kursi tinglovchisi
Haqqiyeva Malohat***

2014-yil yanvar oyi

Navoiy - 2014

Mundarija:

Kirish-----3-4-bet

Birinchi bob:

1.1. Abdulla Qahhor ijodining adabiyotshunoslikda o‘rganilishi---5-6-bet

1.2. Adibning hayot va ijod yo‘li -----6-10-bet

Ikkinchi bob:

2.1. Abdulla Qahhorning hikoyachilik maktabi -----10-11-bet

2.2. Abdulla Qahhorning nasrdagi mahorati . “Sarob”ning mashaqqatli
qismati -----11-13-bet

Xulosa: Abdulla Qahhor qissalarida hayotiy haqiqat ifodasi----13-17-bet

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati-----18-bet

KIRISH

2014-yilni “Sogʻlom bola yili” deb eʼlon qilinishi Konstitutsiyamizda belgilab berilgan huquq va erkinliklarning amaldagi kafolati ekanligini koʻrish mumkin. Mamlakatimiz Prezidenti taʼkidlagandek, nafaqat jismonan sogʻlom, balki maʼnaviy jihatdan ham sogʻlom bolani tarbiyalash kun tartibidagi asosiy vazifadir.

Shuning uchun ham Yurtboshimizning mazkur maʼruzalarini umumtaʼlim maktablarida ijodiy yondashgan holda oʻqitish maqsadga muvofiqdir.

Bugungi kunda darslarni tashkil etishda oʻquvchlarning qiziqish va talablarini hisobga olish, ularning maʼnaviy kamolotiga eʼtibor qaratish maqsadga muvofiqdir:

Har bir darsga maxsus tayyorgarlik koʻrish va ochiq dars shaklida oʻtish bugungi davr talabidir. Dars tashkil etiladigan xonani zamon talablari asosida elektron axborot taʼlim resurslari, multimediya va boshqa mavzuga oid koʻrgazmali vositalar bilan jihozlash ham muhimdir.

Darslarni (vaʼzxonlik) huzur maʼruza emas, balki qiyosiy, tahliliy jadvallar, hayotiy misollar orqali tushuntirish zarur.

Dars jarayonida davlatimiz tomonidan mustaqil taraqqiyotimizning 23 yil davomida amalga oshirilayotgan islohotlar, jumladan, har bir yilning oʻziga xos tarzda nomlanishi insonlarning farovonligi uchun ekanligi yuzasidan xulosa chiqarishga erishish ham oʻqituvchining mahoratiga bogʻliq.

Birinchi bob: 1.1. Abdulla Qahhor ijodining adabiyotshunoslikda o‘rganilishi

Abdulla Qahhor nasrning hikoya, qissa, roman, dramaturgiyaning, komediya va adabiy tanqidning esse janrlarida xalq qalbidan chuqur joy olgan go‘zal asarlar yaratdi. Adib ijodi adabiyotshunosligimizda keng tadqiq etilgan. H. Abdusamatov, O. Sharafiddinov, M. Qo‘shjonov kabi taniqli olimlar adibning mahorat qirralarini yoritib berishgan. Xususan, O. Sharafiddinovning “Abdulla Qahhor” ijodiy portreti, M. Qo‘shjonovning “Abdulla Qahhor mahorati haqida” kitoblari bu jihatdan ahamiyatli. Mustaqillikka erishganimizdan keyin, jumladan, Abdulla Qahhor ijodini o‘rganishga katta ahamiyat berildi.

Birinchi bob: 1.2. Adibning hayot va ijod yo‘li

Abdulla Qahhor 1907-yil 17-sentabrda Qo‘qonda tug‘ildi. Uning bolaligi Qo‘qon atrofidagi Yaypan, Qudash, Buvayda, Olqor, Oqqo‘rg‘on singari qishloqlarda o‘tdi. Otasi Abduqahhor aka temirchilik bilan shug‘ullanardi. Adibning bolaligi ayanchli voqealarga to‘la edi. Bolalikda boshdan kechirgan voqealarni keyinchalik adib “O‘tmishdan ertaklar” qissasida san’atkorona aks ettirdi.

A. Qahhor Buvaydada eski maktabda tahsil oldi. Oqqo‘rg‘ondagi jadid yo‘nalishidagi maktabda o‘qishi zukko Abdulla ta’lim-tarbiyasiga jiddiy ta’sir ko‘rsatdi. Uning badiiy adabiyotga, xususan, sharq she’riyatiga ixlosi shu yerda uyg‘ondi.

Oktyabr to‘ntarishidan so‘ng Qo‘qondagi maktab internatda,

keyinroq 1922-1924-yillarda shu shahardagi boshlang'ich sinf o'qituvchilari tayyorlaydigan bilim yurtida o'qidi.

Dastlabki ijodi 17-18 yoshlarda boshlandi. Shu yillarda "Mushtum", "Yangi yo'l" oynomalarida feleton, hajviy she'rlar, hikoyalar bilan qatnasha boshladi. Bir necha vaqt Toshkentda "Qizil O'zbekiston" gazetasida kunduzi ishlab, kechqurun o'qidi.

1926-yilda O'rta Osiyo Davlat Universitetining ishchilar fakul'tetini bitirdi. 30-yillarning boshlarida shu dorulfununning pedagogika fakul'tetida o'qidi.

30-yillarga kelib Abdulla Qahhor yozuvchi sifatida tanila bordi. Matbuotda o'nlab hikoyalari bosilib chiqdi. Shu yillarda u rus adiblari N.V. Gogol, A.P. Chexovning mahorat sirlarini o'rganishga alohida e'tibor berdi.

Adibning birinchi kitobi 1932-yilda 25-yoshida "Qishloq hukm ostida" nomi bilan bosilib chiqdi. Asar qahramoni O'tbosar timsolida qishloqda jamoa xo'jaligini tiklashda jonbozlik ko'rsatayotgan kishilar qiyofasini yaratishga harakat qildi.

Uning dastlabki romani "Sarob" 1934-yilda yozildi.

Abdulla Qahhorning o'nlab hikoyalari o'zbek adabiyotining bu janrdagi mumtoz namunalaridir. Tarixiy ("Bemor", "O'g'ri", "Anor", "Dahshat"), zamonaviy ("Asror bobo", "Kampirlar sim qoqdi", "Ming bir jon") hajviy ("Mayiz yemagan xotin", "Adabiyot muallimi", "To'yda aza") yo'nalishlaridagi bu hikoyalarida xarakter yaratish mahorati, silliq va ixcham hajmga katta mazmun sig'dirish kabi fazilatlar keyingi avlod yozuvchilari uchun san'atkorlik maktabiga aylandi.

"Adabiyot atomdan kuchli, lekin uning kuchini o'tin yorishga

sarf qilish kerak emas”, “Adabiyot hunar, uni kasbga aylantirib olgan yozuvchi olmaga tushgan qurtdan farq qilmaydi”. Yozuvchi hikmatga aylangan ushbu fikrlariga umr bo‘yi sodiq qoldi.

Bundan tashqari Abdulla Qahhor ayrim ulkan yozuvchilar, tengqur adiblar, o‘zidan keyingi avlod yozuvchilari, ularning asarlari haqida talabchanlik bilan fikr bildirdi. U o‘ziga ham, o‘zgalarga ham birdek talabchan yozuvchi edi.

S.Ahmad, P.Qodirov, O.Yoqubov, O.Sharafiddinov, M. Qo‘shjonov, O‘.Hoshimov, A.Oripov, Sh.Xolmirzaev kabi yozuvchi va tanqidchilar dastlabki asarlari bilanoq Abdulla Qahhorning yuqori bahosini olgan edilar.

Abdulla Qahhor ikkinchi romani “Qo‘shchinor”ni urushdan avval yoza boshladi. Asar urushdan so‘ng yozib tugallandi.

Roman markazida Siddiqjon obrazi turadi. Asarda O‘zbekistonda jamoa xo‘jaligini tashkil etish jarayoni, bu jarayondagi murakkabliklar, kurash va qiyinchiliklar badiiy gavdalantiriladi. 40-yillar oxirlaridagi tanqidchilik sinfiy kurash yaxshi ko‘rsatilmagan, bosh qahramon harakatida firqaviy faollik yetishmaydi, deb asarni keskin tanqid qildi.

Yozuvchiga qo‘yilgan g‘oyaviy, siyosiy ayblar asarni qayta ishlashga majbur etdi. Asarning qayta ishlangan yangi varianti “Qo‘shchinor chiroqlari” nomi bilan 1951-yilda bosilib chiqdi. Shundan so‘nggina asar o‘zining haqiqiy bahosini oldi.

Abdulla Qahhor o‘zbek dramaturgiyasiga munosib hissa qo‘shgan san’atkor adibdir. U komediya janrida barakali ijod qildi. “Yangi yer”, (1949, keyingi nomi “Shohi suzana”) “Og‘riq tishlar”

(1954), “Tobutdan tovush” (1962, keyingi nomi “So‘nggi nusxalar”) va “Ayajonlarim” (1966) nomli komediyalarni ijod etdi.

Abdulla Qahhor qissa janrida xalq hayotining turli davrlari, muammolari, turli kishilar xarakteri aks ettiradi. “Sinchalak”(1959) “O‘tmishdan ertaklar” (1964), “Muhabbat” (1966) kabilar fikrimizni tasdiqlaydi. “Zilzila” qissasini yozuvchi tugatishga ulgurmadi.

Abdulla Qahhor badiiy ijodni jamoat ishlari bilan qo‘shib olib bordi. 50-yillarining boshlarida O‘zbekiston yozuvchilari uyushmasini boshqardi. U rus adabiyotining mumtoz namunalarini o‘zbek tiliga tarjima qildi. A.S.Pushkinning “Kapitan qizi”, N.V.Gogolning “Uylanish”, “Revizor” komediyalari, L.Tolstoyning “Urush va tinchlik” epopeyasi (Kibriyo Qahhorova bilan birgalikda) tarjimalari o‘zbek kitobxonlarining eng sevimli asarlariga aylandi.

Adibning xizmatlari o‘z davrida qadr topdi. U O‘zbekiston oliy kengashiga deputat qilib saylandi. «Shohi suzana» qissasi uchun 1952-yilda davlat mukofoti, «O‘tmishdan ertaklar» qissasi uchun 1966-yilda Hamza nomidagi O‘zbekiston Davlat mukofotiga sazovor bo‘ldi. Adib 60 yoshga to‘lishi munosabati bilan O‘zbekiston xalq yozuvchisi unvoniga musharraf bo‘ldi.

Abdulla Qahhor og‘ir betoblighi tufayli 1968-yil 25-mayda Moskvada vafot etdi.

Ikkinchi bob: 2.1. Abdulla Qahhorning hikoyachilik maktabi

Ma’lumki, Abdulla Qahhor ijodini hajviy she’rlar, felyetonlar yozishdan boshladi. Uning iste’dodi keyinchalik hikoya janrida yorqin namoyon bo‘ldi.

Abdulla Qahhor hikoyalarini shartli ravishda uch yo‘nalishga ajratish mumkin:

“Anor”, “Bemor”, “O‘g‘ri”, “Dahshat” kabilar tarixiy hikoyalar bo‘lib, ularda o‘zbek xalqining Oktabr to‘ntarishidan oldingi hayoti, ya‘ni o‘tmishimiz voqealari aks etgan. Bu hikoyalar darsliklarda adabiyotshunoslik ilmida boylar tuzumi keskin fosh etilgan asarlar sifatida baholab kelindi. Mazkur asarlar o‘tmishimizga nafrat, sho‘ro tuzumiga muhabbat uyg‘otadi, deb xulosa chiqarildi.

Biroq o‘sha paytda berilgan baholar bir yoqlama edi. Aslida ushbu hikoyalarga umumbashariy badiiy-estetik talablardan kelib chiqib qarash lozim. Ularda o‘tmish hayoti-inson sha‘nini kamsituvchi, jamiyatning ijtimoiy-ma‘naviy ildizlariga borib taqaluvchi norasolliklar haqqoniy tasvir etilgan.

Binobarin, adib hikoyalari umuminsoniy qadriyatlar yuksak darajada ifoda etilgan asarlardir. Bu jihatdan “Bemor” hikoyasi e‘tiborli. Asardagi qattiq og‘rib, vafot etgan ayol taqdiri va unga biror yordam berishdan batamom ojiz eri Sotiboldining ahvoliga, uyqudan to‘ymagan ko‘zlari-yu, hali ancha shakl olmagan jujuq tilda onaizoriga saharda xudodan shifo tilovchi begunoh qizcha holati butun murakkabligi bilan aks etgan. Umuman, bir oila boshidan kechirgan bu kabi mudhish voqea faqat feodalizm jamiyati davridagi O‘zbekistondagina emas, istalgan, hatto taraqqiy etgan kapitalistik yoki yetmish yil davomida maktab kelingan sotsialistik jamiyatda ham bo‘lishi mumkin.

Abdulla Qahhorning ulkan iste‘dodi va mahorati shundaki, u voqealarni umuminsoniy qadriyatlar nuqtai nazaridan mafkuraviy

betaraflik asosida ifodalab bergan.

Yozuvchi siqiq va ixcham lavhalarda, kichik detallarda katta ma'nolarni jo etgan holda bir o'zbek oilasi misolida mohirona tasvir etdi.

“Dahshat”da boshqa bir manzarani kuzatamiz. Unsin - asarning bosh qahramoni. U taqdir taqozosi bilan Olimxon dodhoxga o'zigacha bo'lgan etti xotinning kenjasi bo'lib tushgan. U eriga sevimli va erka bo'lib, taqdirda bori shu ekan-da, deb yashay berishi mumkin edi. Biroq Unsinning “O'g'ri”dagi Qobil bobo, «Anor»dagi Turobjon, “Bemor”dagi Sotiboldidan farqi shuki, u mutelik qurboni bo'lib qolmaydi, erki uchun kurashadi. Adabiyotimizda aynan shu tipdagi qizlar obrazi yaratilgan: “Kecha va kunduz”dagi Zebi, “Qutlug' qon”dagi Gulnor. Ular taqdirga tan bergan qizlar. Biroq Unsin bu jihatdan ularga o'xshamaydi. U o'z taqdirini o'zgartirmoq, o'zi tug'ilib o'sgan uyiga qaytib ketmoq istagida tanho isyon ko'taradi. Dodhox Unsinning rozi bo'lishiga ishonqiramay shart qo'yadi. Unsin qishlog'iga ketish uchun yarim tunda qabristonga borib, choy qaynatib kelishi kerak edi. Yoshgina kelinchak uchun bundan ham qo'rqinchli, bundan ham dahshatli ish bo'lishi mumkinmi? O'z erkini qo'lga kiritish ilinjida Unsin rozi bo'ladi. Abdulla Qahhorning mahorati shundaki, u o'z qahramoni Unsun halokatini faqat dahshat yoxud fojiagina emas, erkinlik va xo'rlik yo'lidagi ezgu qo'shiq darajasiga ko'tara oldi.

“Xotinlar”, “Asror bobo”, “Ming bir jon”, “Mahalla” singari hikoyalarida zamondoshlarimizning ma'naviy dunyosini, insoniy xislatlarini ko'rsatishga alohida e'tibor berdi.

“Ming bir jon” (1956) o'n yildan buyon og'ir dardga chalinib

to'shakka mixlanib qolgan ayol haqidagi hikoyadir. Kasalxonaga kim kelsa undan xabar oladi. Kimdir eti ustixoniga yopishgan jussani ko'rib yoqa ushlaydi, kimdir esa uning bardoshiga, irodasiga qoyil qolib dalda beradi. Hoji aka esa bu ayolning dardini tushunishi u yoqda tursin, uning rangini ko'riboq shaytonlab qoladi.

Asarning oxirida "teri-suyakdan iborat" bo'lib qolgan o'sha xasta ayolning tuzalib hayotga qaytganidan, yo'g'on chorpaxil Hoji akaning esa qazo qilganidan voqif bo'lamiz.

O'n yil to'shakda mixlanib yotgan ayolning hayotga qaytishi mo'jiza edi aslida.

Abdulla Qahhor talqinidagi bu mo'jiza asar bosh qahramonining jismoniy zaifligiga qaramay, irodasida, bardoshida, "hayotga to'la ko'zlarida", ma'naviy qudratidadir. Uning hayotga chanqoqligida, odamlarga bo'lgan mehridadir. Ayni vaqtda eri Akramjonning unga cheksiz muhabbatida, atrofini qurshagan odamlarning unga bergan ruhiy daldasidadir. Shu bois asar qahramonlaridan biri Mirrahimov "bu xotinning joni bitta emas, ming bitta" deydi.

Abdulla Qahhor - hajviy hikoyalar ustasi. U hajviy va yumoristik hikoyalarida qahramonlar xarakteri, dunyoqarashi, fe'l-atvoridagi ijtimoiy illat sifatida bartaraf etilishi zarur bo'lgan kamchiliklarni, ba'zan yengil-yelpi tuzatish bilan to'g'rilanishi mumkin bo'lgan xato va yetishmovchiliklarni ko'rsatadi.

"Mayiz yemagan xotin" hikoyasida yozuvchi yangi zamondagi o'zgarishlarni ko'rolmaydigan, paranjini tashlagan qizaloqdan tortib har bir kekxa ayolgacha-barchaga gumonsirab qaraydigan, ular haqida kurakda turmaydigan gaplarni tarqatadigan mulla Norqo'zining hajviy

qiyofasini yaratadi.

“Munofiq” hikoyasida ikkiyuzlamachi, bezbet, har so‘ziga, har harakatida turlanib, tuslanib turuvchi beor kishi obrazi yaratilsa, “Adabiyot muallimi”da o‘zi muallim bo‘la turib, bilimi sayozligidan oddiy bir vaziyatda kulgili holatga tushgan, lekin hech narsa bo‘lmagandek, pinagini buzmay suvdan quruq chiqib ketuvchi “ustamon” qiyofasi gavdalanitirilgan.

Umuman, Abdulla Qahhor mazmunan teran, badiiy yuksak hikoyalar ijod etdi. Aytish mumkinki, Abdulla Qahhor o‘zbek adabiyotida o‘ziga xos hikoyachilik maktabi yarata oldi.

2.2. Abdulla Qahhorning nasrdagi mahorati

Abdulla Qahhor qissachilikda ham yuqori cho‘qqilarga erishdi. Uning “O‘tmishdan ertaklar”, “Muhabbat”, “Sinchalak” kabi qissalari mavjud.

“Sinchalak” qissasini ba’zi munaqqidlar tanqid qilishdi. Ularning fikricha, qissa o‘ta zamonasozlik bilan yozilgan, qissa qahramonlari ham kommunistik axloq andozalar asosida qurilgan! Abdulla Qahhor bir-biriga mutlaqo teng kelmaydigan kuchlar kurashini atayin tasvirlab, bu kurashda ko‘pgina jihatlarni ochgan.

Qissa 1958-yilda o‘zbek tilida e’lon qilindi. Oradan ko‘p o‘tmay K.Simonov tarjimasida rus tilida bosilgan.1959-yilda Moskvada o‘zbek adabiyoti va san’at dekadasida asar yuksak baholanadi. Shundan keyin qisqa vaqt ichida u ukrain, belorus, qozoq, arman tillariga tarjima qilindi. So‘ngra frantsuz, nemis, bulg‘or tillarida chop etildi. Shu tarzda hajmi uncha katta bo‘lmagan bu qissa o‘zbek adabiyotining xalqaro shuhratini oshirdi.

“Sinchalak” qissasida 50-yillarning o‘rtalarida o‘zbek qishlog‘ida yuz bergan o‘zgarishlar, kishilarning orzu-umidlari ifodalangan.

Qissaning bosh qahramonlari-kolxoz partiya tashkilotining kotibasi Saida Aliyeva va kolxoz raisi Arslonbek Qalandarov. Saida ko‘rinishidan nimjongina, oddiygina bir qiz. Uning hayot yo‘li ham oddiy 10 yillikni bitirib, komsomol ishida ishlagan, so‘ng raykom kotibining yordamchisi bo‘lgan. Qissada yozuvchi shu oddiy qiz hayotidagi burilish nuqtani, uning ma‘naviy qudratining birinchi bor ro‘y-rost namoyon bo‘lish hodisasini tahlil qildi. Qissa muvaffaqiyatini ta‘minlagan omillardan yana biri unda Saidaga qarama-qarshi qo‘yilgan kolxoz raisi Qalandarov obrazi ham badiiy jihatdan mukammal ishlangan.

Qalandarov-murakkab obraz, bu timsolda hayotdagi real insonlarning taqdiri mujassam. Qalandarov xo‘jalik ishlari tarixida katta xizmat ko‘rsatgan, dehqonchilikdan xabardor, ishning ko‘zini biladigan tadbirkor odam. Ammo Qalandarovda manmanlik kuchli. U odamlarning qarshisida hurmat va qo‘rquv aralash itoatkorona odob saqlashini yaxshi ko‘radi, birovdan tanqid eshitsu, joni chiqadi.

Yozuvchi Saida va Qalandarov o‘rtasidagi gohida oshkora, gohida yashirin jangni tasvirlaydi. Qalandarov Saidani qo‘lga olishni yaxshi ko‘radi, ammo Saida bunga ko‘nmaydi.

“Sinchalak” qissasini o‘qir ekanmiz, Abdulla Qahhorning o‘sha davr illatlarini yorqin ochib berganini ko‘ramiz.

Abdulla Qahhor 1930-yilda “Sarob” romanini yozdi va uni 1934-yilda tugatdi. “Sarob” o‘zbek nasridagi alohida hodisa sifatda ahamiyatli.

“Sarob” romani 1934-yilda “Sovet adabiyoti” jurnalida bosilib chiqdi. O‘sha paytda O‘zbekiston hukumati Respublikaning 10

yilligiga bag'ishlab eng yaxshi badiiy asarlar tanlovini o'tkazadi. "Sarob" bu tanlovda 2-o'rinni oldi. Keyin 3 yil o'tgach roman alohida kitob holida bosilib chiqdi. 1939-yilda "Yosh Leninchi" gazetasida bir maqola chiqdi. U paytlarda hali 1937-1938-yillarning dahshati kezib yurgan edi. Muallif romanga salbiy baho bergan, uni millatchilikning kuychisi deb qattiq qoralagan edi. Keyin "Sarob" muhokama qilindi. Bu muhokamada romanga qo'yilgan siyosiy ayb rad etildi. "Sarob" romani oqlansa-da, 20 yil mobaynida roman qayta nashr qilinmadi. 1957-yilda A. Qahhor 50 yoshga to'lishi munosabati bilan 3 jildlik saylanmasini chiqaradigan bo'ldi, "Sarob"ni nashr qilish uchun uni qayta ishlash kerak edi. Shu sababli, "Sarob" romanining 2-varianti yuzaga keldi. "Sarob" to'g'risida maqolalar paydo bo'la boshladi, bu maqolalarda asarning nuqsonlari borligi, bosh qahramonning salbiy obraz ekanligi tanqid qilinadi. 1967-yilda Abdulla Qahhor 6 jildlik saylanmasini nashrga tayyorladi va "Sarob" 3-marta nashr qilindi. Shu tarzda romanning bir-biridan farq qiluvchi uch varianti paydo bo'ldi. Abdulla Qahhorning 80 yilligi munosabati bilan yuzaga kelgan ilmiy-tanqidiy ishlarda "Sarob" eng yaxshi asar sifatida baholandi. Keyin qayta qurish yillari boshlandi, shu paytlarda "Sarob" haqida o'ylamay shoshma-shosharlik bilan ham fikrlar aytili.

Qisqasi, "Sarob"-murakkab roman. Asosiysi, "Sarob" hozirgi kunda adabiyotimiz tarixidagi badiiy saviyasi jihatidan mukammal asar sifatida baholanmoqda..

Mustaqillik davriga qadar Abdulla Qahhorning "Sarob" romani millatchilik mafkurasini fosh etuvchi asar tarzida talqin etildi. Bu qarash romanning matnidan kelib chiqib emas, davr siyosati tufayli yuzaga

kelgan. Abdulla Qahhorning bir xususiyati - o'zi yoqtirmagan qahramonlar tasvirida ham xolis bo'lishga, ularni jonli inson sifatida ko'rsatishga intiladi. Bu esa ayrim tanqidchilarga Abdulla Qahhorni salbiy qahramonlarga nisbatan xayrixohlikda ayblashga asos bo'ldi. Hatto Saidiy uchun ham millatchilik asosiy, yetakchi, doimiy sifat emas, Saidiy xudbinlik qurboni bo'ldi. Saidiy o'ziga to'q oiladan bo'lgan. Uning otasi ishi yakson bo'lgandan so'ng o'zini osdi. Saidiyning istedodi bor edi, oiladagi muhit esa uni zaharladi. U o'ziga bino qo'yib birovlarini mensimasdi. Xudbinlik Saidiyda o'qishga ham, do'stlarga ham loqaydlik tug'diradi, faqatgina Munisxonni sevganidan keyingina hayoti butunlay o'zgaradi.

“Sarob” romanidagi yana bir obraz - Munisxon obrazidir. U ham badavlat oilaning qizi. Unda ham xudbinlik illati yuqori. U go'zal qiz bo'lgani uchun, faqatgina erkak zotini asir qilishni o'ylaydi. Hayotda biron maqsad bilan yashamagan, akasi Salimning siyosiy manfaatlari tufayli Muxtorxonga tekkan Munisxon oxiri buzuqlik yo'liga kiradi.

“Sarob” romanida Ehson, Kenja, Shafrin kabi ijobiy obrazlar bor. Adibning butun fikr-o'yi Saidiyda bo'lgani uchun bu qahramonlar mustaqil xarakter darajasiga ko'tarilmagan.

“Sarob” romani hayotiy mazmunining teranligi, qahramonlarning insoniyligi, syujet va kompozitsiyaning aniqligi, tilining xalqchilligi bilan o'zbek adabiyoti rivojiga katta hissa bo'lib qo'shildi.

Xulosa: Abdulla Qahhor qissalarida hayotiy haqiqat ifodasi

Abdulla Qahhor XX asr adabiyotini durdona asarlar bilan boyitgan va uni yangi sahifalar bilan bezatgan sermahsul yozuvchidir. Shu ma'noda adib manguликka daxldordir. Abdulla Qahhor mazmunan teran, badiiy

yuksak hikoyalar ijod etdi. Aytish mumkinki, Abdulla Qahhor o‘zbek adabiyotida o‘ziga xos hikoyachilik maktabi yaratdi va o‘zidan boy ijodiy meros qoldirdi. Abdulla Qahhor o‘zbek adabiyotiga munosib hissa qo‘shgan san’atkor adibdir. Uning asarlarini bugungi kun yoshlari sevib mutoala etmoqda.

Mavzuni mustahkamlash uchun savollar.

1. Abdulla Qahhor ijodi haqida qanday yirik tadqiqotlarni bilasiz?
2. Abdulla Qahhorning bolalik yillari qanday o‘tdi?
3. Abdulla Qahhor adabiyot maydoniga qachon kirib keldi?
4. Abdulla Qahhorning hikoyanavislik mahorati nimalarda ko‘rinadi?
5. Abdulla Qahhor hikoyalaridagi asosiy mavzular qaysilar?
6. Abdulla Qahhor qissalari mavzulari va obrazlar tizimi haqida nima deya olasiz?
7. “Sinchalak” atrofidagi bahslar haqida so‘zlang.
8. “Sarob” romani nashrlari haqida nimalarni bilasiz?
9. Munisxon va Saidiy obrazlariga munosabatingiz.
10. “Sarob” atrofidagi bahslar xususida so‘zlang.
11. Abdulla Qahhorning dramaturglik mahorati nimalarda ko‘rinadi?

Tayanch tushunchalar:

Hikoya, qissa, roman, tarixiylik, zamonaviylik, obraz, xarakter, kompozitsiya, sujet, piyesa, drama, “Bemor”, “O‘g‘ri”, “Dahshat”, “Asror bobo”, “Ming bir jon”, “Mayiz yemagan xotin”, “Adabiyot muallimi”, “Sarob”, “O‘tmishdan ertaklar”, “Sinchalak”, “Shohi so‘zana”, “Og‘riq tishlar”, “Tobutdan tovush”.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. T.: “O‘zbekiston”, 1997
2. Karimov I.A. “O‘zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida” T.: 2011-yil.
3. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat-yengilmas kuch”. T.: 2008-yil.
4. Karimov I.A. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 21 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi. “Amalga oshirilayotgan islohotlarimizni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyati qurish – yorug‘ kelajagimizning asosiy omilidir” “Ma’rifat” gazetasi 97-98-soni, 2013-yil 6-dekabr.
5. Karimov I.A. O‘zbekiston buyuk kelajak sari. -T.: O‘zbekiston, 1999-yil, 686-b.
6. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. -T.: 1999-yil.
7. Sariyev Sh., Matjon S. O‘zbek adabiyoti. –T.: 2013-yil.
8. Sariyev Sh., Matjon S. Adabiyot. –T.: 2013-yil.
9. Karimov N., Mamajonov S., Nazarov B., Normatov U., Sharafiddinov O. XX asr o‘zbek adabiyoti. –T.: O‘qituvchi, 1999-yil.
10. Hojiahmedov A. Maktabda aruz vaznini o‘rganish. -T.: O‘qituvchi, 1995-yil.
11. To‘rayev A., Bekmurodov H. “O‘tkan kunlar” romanida milliy mentalitet talqini. -T.: 2010-yil.
12. Berdak Yu. Mumtoz adabiy asarlar lug‘ati. –T.: Sharq, 2010-yil.
13. Lapasov J. Mumtoz adabiy asarlar o‘quv lug‘ati. –T.: O‘qituvchi, 1994-yil.
14. Oripov A. Va boshqalar. Adabiyotimiz faxri. –T.: O‘zbekiston, 2007-yil.
15. Abdurazzoqova Sh. Tafakkur gulshani. –T.: 1989-yil.
16. Nosirov P. O‘zbek nutq madaniyati. –T.: 2004-yil.
17. Umumta’lim maktablarining 5-9-sinflari uchun mo‘ljallangan darslik. So‘nggi nashri.
18. Xudoyberdiyev E. Adabiyotshunoslikka kirish. –T.: Sharq, 2008-yil.
19. Hojiahmedov A. O‘zbek aruzi lug‘ati. –T.: Sharq, 1998-yil.
20. Komilov N., To‘xliyev B. O‘zbek adabiyoti. / 9-sinflar uchun darslik. Majmua. –T.: O‘qituvchi, 2010-yil.